

Com s'ha d'escriure *li*

per Albert Jané

La forma pronominal *li* de la llengua oral amaga algunes vegades, o força sovint, una segona forma pronominal, representant d'un complement directe o acusatiu: *el, la o ho*.

Dit d'una altra manera: es pot esdevenir que tot pronunciant *li* calgui escriure, si es volen observar les normes gramaticals, *l'hi, la hi o li ho*.

El conjunt *l'hi* és la combinació del pronom *el*, masculí singular, que representa un complement directe o acusatiu, i el pronom *li*, que és el datiu singular de tercera persona (masculí o femení), esdevingut *hi* en contacte amb un pronom acusatiu de tercera persona, o bé el pronom adverbial *hi*, que representa també complements d'objecte introduïts per preposicions altres que *de* (especialment *a, en i amb*).

El conjunt *la hi* és la combinació del pronom *la*, l'acusatiu de la tercera persona del femení singular, i de la forma pronominal *hi*, en els mateixos casos esmentats en el paràgraf anterior.

I el conjunt *li ho* és la combinació del pronom *li*, el datiu de la tercera persona del singular, masculí o femení, i el pronom neutre *ho*, que fa sempre la funció de complement directe o acusatiu.

El conjunt *l'hi* s'ha de pronunciar necessàriament *li*, exactament igual que el simple pronom datiu. Els conjunts *la hi* o *li ho* s'haurien de dir, pròpiament, en un discurs subjecte al rigor formal de les normes gramaticals, sense fer cap contracció. Però, de fet, generalment, en el llenguatge col·loquial i espontani, té lloc aquesta contracció, diguem-ne heterodoxa, que fa que aquests dos conjunts sonin també exactament igual que el simple datiu *li*.¹ Per això hem dit, a l'inici d'aquesta nota, que la forma *li* del llenguatge oral pot amagar, o incloure, la presència d'una segona forma pronominal, que pot ésser *el, la o ho*.

Una anàlisi correcta de cada proposició revela clarament si cal escriure simplement *li* o bé *l'hi, la hi o li ho*. Aquesta anàlisi, però, en alguns casos, no deixa de presentar alguns paranys.

Ara: hi ha una guia tan segura com senzilla i eficaç que ens permet de veure, al marge de l'anàlisi que en puguem fer, o complementant-la, si cal escriure *li* o bé algun dels tres conjunts esmentats.

Aquesta guia consisteix, ben simplement, a canviar la forma de pronom personal (datiu o acusatiu) de tercera persona del singular per una forma, per exemple, de primera persona del singular (també podria ser de segona persona del singular o, encara, de primera o segona del plural). Dit altrament: a fer una frase parlant de mi en lloc de parlar d'ell (o d'ella). Aquesta guia no falla mai (si no ens demostren el contrari).

Comparem, així, les parelles d'exemples següents:

- [1] *Li* van regalar un rellotge però *l'hi* van prendre.
- [2] *Em* van regalar un rellotge però *me'l* van prendre.
- [3] No sé si *li* concediran la beca o no *la hi* (pronunciat, usualment, *li*) concediran.
- [4] No sé si *em* concediran la beca o no *me la* concediran.
- [5] *Li* van dir que ho fes i *li ho* (pronunciat, usualment, *li*) van tornar a dir una colla de vegades.
- [6] *Em* van dir que ho fes i *m'ho* van tornar a dir una colla de vegades.

Si algú no veia prou clar, en els exemples precedents, [1], [3] i [5], que *li* és la representació d'un sol complement, i els conjunts *l'hi, la hi i li ho* de dos, els exemples paral·lels, [2], [4] i [6], respectivament, amb el sol pronom *em* i els conjunts inequívocament diferents *me'l, me la i m'ho*, li farien veure clarament la diferència.

Considerem, ara, les tres parelles d'exemples següents:

- [7] *Li* van regalar un rellotge però no *li* va agradar.
- [8] *Em* van regalar un rellotge però no *em* va agradar.
- [9] Ha perdut el rellotge que *li* van regalar.
- [10] He perdut el rellotge que *em* van regalar.
- [11] Ell volia aquell rellotge i van decidir que *l'hi* regalarien.
- [12] Jo volia aquell rellotge i van decidir que *me'l* regalarien.

Una anàlisi precipitada podria induir a considerar que l'exemple [7] és idèntic a l'exemple [1] i, doncs, a escriure, incorrectament, *no l'hi va agradar* en lloc de *no li va agradar*, com pertoca. Cal adonar-se que es tracta de construccions diferents, perquè amb el verb *agradar* el grup *el rellotge* no fa de complement sinó de subjecte i, per tant, no es representa per mitjà d'un pronom sinó que s'elideix. Però si algú no s'adonava d'a-

¹ Actualment, alguns publicistes, sens dubte incòmodes per la discrepància entre l'escriptura correcta dels conjunts *la hi i li ho* i la seva pronúncia usual, s'han decidit a escriure *l'hi*, o simplement *li*, en aquests dos casos, no sense freqüents vacil·lacions. Es tracta d'una decisió individual que, certament, no abonem.

questa diferència, la comparació de l'exemple [7] amb el [8], el faria adonar fàcilment que cal escriure *no li va agradar*, talment com diem, i escrivim, *no em va agradar*, és a dir, fent servir un sol pronom.

Anàlogament, aquesta mateixa anàlisi superficial o poc afinada podria fer confondre les construccions dels exemples [9] i [11], car les formes pronominals van, en tots dos casos, precedides pel mot d'enllaç *que*. Però en [9] el mot *que* és un relatiu, que hi fa la funció de complement directe i, per tant, ja no cal escriure sinó *li*, és a dir, la simple representació pronominal del complement datiu. En canvi, en l'exemple [11], el mot *que* és un terme merament conjuntiu i, doncs, cal escriure *l'hi*, conjunt pronominal que significa "el rellotge a ell". I també en aquests dos casos, d'una manera senzilla i segura, la pronúncia i l'escriptura de *em van regalar* i *me'l regalarien*, que no ofereixen cap mena de dubte, indiquen clarament que cal escriure, paral·lelament, *li van regalar* (amb un sol pronom) i *l'hi regalarien* (amb un conjunt de dos pronoms).

Qui sap si en els exemples següents, la guia que proposem seria encara més útil:

[13] *Li ho* (pronunciat, usualment, *li*) van dir i no en va fer cas.

[14] *M'ho* van dir i no en vaig fer cas.

[15] *Se li* va dir i no en va fer cas.

[16] *Se'm* va dir i no en vaig fer cas.

Si en les construccions dels exemples [15] i [16] prescindim del pronom acusatiu neutre *ho*, és perquè es tracta d'oracions impersonals construïdes amb el pronom *es*, i en aquestes oracions, el pronom *ho*, que en principi faria de complement acusatiu, s'identifica amb el subjecte i se sobreentén. Dit altrament, la llengua rebutja d'una manera categòrica la combinació del pronom *es*, en la seva funció impersonal (això és, quan indica que l'acció del verb la realitza una persona indeterminada), amb el pronom neutre *ho*, que fa sempre la funció de complement directe o acusatiu, i del qual no podem pas prescindir, en canvi, en les construc-

cions dels exemples [13] i [14], que, tot i tenir un valor impersonal, són, de fet, oracions personals. Però si en un moment determinat algú no veia prou clar tot això que acabem d'exposar, la mateixa guia de què tractem li resoldria els dubtes: on diem i escrivim *m'ho van dir* [14], cal escriure (i, de fet, caldria pronunciar) *li ho van dir* [13] i, en canvi, on diem i escrivim *se'm va dir* [16] escriuríem *se li va dir*.

Com ja hem dit, els pronoms acusatius *el* i *la* també es combinen amb el pronom *hi* quan té valor adverbial o locatiu, o bé és el representant de diversos complements verbals, especialment dels complements d'objecte introduïts per una preposició altra que *de*. Els dubtes que puguin sorgir en aquests casos es poden resoldre també amb la mateixa guia:

[17] En un concert de música moderna? No és pas fàcil que *l'hi* vegin.

[18] En un concert de música moderna? No és pas fàcil que *m'hi* vegin.

[19] Crec que és un error i no *la hi* (pronunciat, usualment, *li*) vull induir.

[20] Creuen que és un error i no *m'hi* volen induir.

És clar que tant el conjunt pronominal de l'exemple [17] com el de l'exemple [19] són generalment pronunciat *li*. En el primer cas, certament, *li* és no solament la pronúncia usual sinó també l'única possible. De nou, *m'hi vegin* [18] ens faria escriure *l'hi vegin* [17] i *no m'hi volen induir* [20] ens faria escriure *no la hi volen induir* (parlant d'una dona) [19].

Perquè no sigui dit, arrodonim aquest comentari amb dos parells d'exemples més:

[21] No *li* agradava el luxe, però la seva muller *l'hi* va fer acostumar.

[22] No *m'*agradava el luxe, però la meua muller *m'hi* va fer acostumar.

[23] Si vèieu el perill, no sé per què *la hi* exposàveu, pobra noia!

[24] Si vèieu el perill, no sé per què *m'hi* exposàveu, pobre de mi!♦